

GOVORNE VJEŽBE UZ POMOĆ MAGNETOFONA I EPIDIJASKOPA

Jedan od najtežih zadataka nastavnika jest pronalaženje efikasnih metoda (oblika rada) koje će učenike potaknuti da usmeno reprodukuju određene govorne modele bez neposrednog oslanjanja na obrazac.

Stimulatori u govoru koje daje nastavnik ne treba da služe kao obrazac, subjekat neposrednog ponavljanja, makar i osmišljenog. Uloga je stimulatora u tome da potakne učenike da se koriste konkretnim jezičkim materijalom koji je označio nastavnik, a koji, ipak, sami stimulatori neposredno ne sadrže.

U razvijanju navika govornog jezika neophodno je da sintaksička konstrukcija rečenica odgovara normama govora određenog jezika i, samim tim, da ne otežava njeno percipiranje pri izražavanju. Nove leksičke jedinice treba da budu ravnomjerno raspoređene u tekstu, a ne koncentrisane samo u jednoj ili dvije rečenice.

Svrishodno je uvoditi jezički materijal po etapama. Pri tome kompleksno korišćenje magnetofona i epidijaskopa omogućuje da se znatno intenzivira ovaj vid rada.

Postupnost i sadržaj iskorišćenih etapa rada pri razvijanju govora jesu sljedeći:

Prva etapa uključuje percipiranje (uz pomoć magnetofona) rečenica novog teksta, predviđenog za usmeni rad, i raščlanjivanje nepoznatih leksičkih jedinica na osnovu njihovog fonetskog oblika.

Druga etapa sastoji se u tome što nastavnik komentariše jezički materijal, sa zapisivanjem odabranih dijelova rečenica.

Treća i četvrta etapa rada nad određenim odlomkom teme ostvaruje se na sljedećem času, poslije urađenog domaćeg zadatka, koji se odnosi na određeni jezički materijal uveden u prvoj i drugoj etapi.

Treću etapu čine, u stvari vježbanja koja su usmjerena na dalje usvajanje leksičkih jedinica uvedenih u prvoj i drugoj etapi prvog časa.

U toj etapi nastavnik projicira preko epidijaskopa specijalni listić, koji je sam sastavio, a koji sadrži riječi, komentare leksičkih jedinica i sinonime uz njih. Upravo su te leksičke jedinice solidni stimulatori. Pri tome učenici upotrebljavaju te leksičke jedinice u govornom obrascu, reprodukuju ih kao odgovor na stimulare sa liste. Pored toga, oni sastavljaju i rečenice u kojima značenje date leksičke jedinice, koja se razmatra, treba da bude posebno naglašeno. Priprema za sastavljanje takvih rečenica spada u domaće zadatke, tako da rad u toj etapi protiče bez poteškoća.

U četvrtoj (završnoj) etapi rada učenicima se predlaže da daju nekoliko (obično 3) varijanti parafraza rečenica koje je nastavnik ranije sastavio i koje se reprodukuju posredstvom magnetofona. Pri transformiranju tih rečenica cilj je, prije svega, zamijeniti leksičke jedinice koje nas interesuju njihovim sinonimičkim ekvivalentima, koji moraju biti poznati učenicima.

Najčešće se u svojstvu ekvivalenata primjenjuju sinonimi, leksičke jedinice koje su bile prvi put sistematizovane u drugoj etapi rada i koje su imale ulogu stimulatora u trećoj etapi.

Naravno, transformiranje rečenica ne ograničava se na jednostavnu zamjenu leksičkih jedinica njihovim ekvivalentima, ali je takva zamjena u prvoj etapi i neophodan uslov.

Transformiranje rečenica na taj način i ima ulogu stimulatora. U toj etapi rada učenicima se postavljaju dva osnovna zahtjeva: obezbijediti adekvatnost svoje parafraze rečenici-stimulatoru i obavezno reprodukovati u njoj leksičku jedinicu koja se stimuliše njenim ekvivalentom.

Praksa je pokazala da i pri strogom poštovanju tih zahtjeva postoji velika mogućnost stvaralačkih govornih inicijativa učenika s obzirom na parafrazu ostalih elemenata rečenica-stimulatora.

Evo kako se na konkretnom primjeru ostvaruje rad u etapama.

Na jednom času dat je tekst na određenu temu:

"Вокзал".

1. Есть несколько видов вокзалов: железнодорожные, речные, аэровокзалы.
2. В здании вокзала есть вестибюли, кассы, справочное бюро, камера хранения багажа, залы ожидания, буфеты-рестораны, комната матери и ребёнка, медицинский пункт, почта, телеграф, сберкасса, парикмахерская, курительные, туалеты.
3. К платформам (перронам) вокзала подходят поезда. Диктор сообщает по громкоговорителю, какой поезд прибыл, где остановился и сколько времени будет стоять на этой станции.

U ovom tekstu, koji je specijalno sastavio nastavnik, svi jezički elementi, osim 5-6 novih leksičkih jedinica, dobro su poznati učenicima, pa im nije teško da izdvoje nove leksičke jedinice. Važno je, ipak, pri tome nastojati da učenici o značenju izdvojene leksičke jedinice zadaju pitanja u kojima bi bila sadržana osnovna forma te jedinice (tj. glagol u infinitivu, imenica u jednini, pridjev u pozitivu, itd.).

Obično se tekst sluša nekoliko puta, zavisno od nivoa pripremljenosti grupe.

U prvoj etapi rada, poslije preslušanog odlomka i svake rečenice tog odlomka, učenici postavljaju pitanja vezana za nove riječi u tim rečenicama:

1. Какие виды вокзалов вы знаете?
 2. Какие помещения есть в здании вокзала?
 3. О чём сообщает диктор?
- и т.д.

Odgovori učenika mogu imati protivurječan karakter, i to nam omogućava da vodimo kraće diskusije.

Treba istaći da je već to da učenici umiju naglas primati (percipirati) gramatičku formu i sintaksičku funkciju nepoznaté leksičke jedinice samo po sebi jedan od ciljeva takvog oblika rada. Takvo umijeće pomaže im da što brže shvate smisao izgovorenog i tačnije otkriju značenje uvedene leksičke jedinice. Druga etapa rada nad odlomkom provodi se tako da bude povezana sa prvom etapom. Kako je već rečeno, u toj etapi nastavnik objašnjava uvedenu leksiku, zapisujući odabrane sintagme.

Razumije se, obavezni je princip pri tome objašnjavanje novih leksičkih jedinica samo na osnovu učenicima dobro poznatog jezičnog materijala.

Tako su u datom primjeru pridjevi »железнодорожные, речные« povezani sa »аэровокзалы« i prokomentarisani izrazom »Есть несколько видов вокзалов«.

Za semantizaciju glagola »есть« iskorištena je sintagma »несколько видов вокзалов« и т.д.

Svakako, za objašnjenja određenoj grupi učenika nije moguće neposredno upotrijebiti objašnjenja leksičkih jedinica koje se daju u rječnicima. U tom slučaju nastavnik mora pribjegavati kompilaciji ili adaptaciji.

Na kraju druge etape nastavnik zapisuje na tabli, a učenici u svoje rječnike, sve uvedene leksičke jedinice, zajedno sa objašnjenjima već usvojenima usmeno.

Za domaći rad učenici dobijaju zadatak da nauče nove leksičke jedinice sa objašnjenjima i da sastave rečenice koje otkrivaju data značenja svake od njih.

Dalji rad na navedenom odlomku proveden je na sljedećem času, koji počinje od realizacije treće etape.

U toj etapi, ako je sistem opisanog rada već dobro poznat učenicima, nastavnik bez prethodnog razjašnjenja projicira preko epidijaskopa listiće sa riječima koje je sastavio.

Na primer, listić br. 3:

1. вестибюль
 2. справочное бюро
 3. камера хранения багажа
 4. курительные
- и т.д.

Učenici s mjesta, prema uputstvu nastavnika, reaguju na stimulare koji se nalaze na listićima, imenujući odgovarajuće leksičke jedinice i ilustrujući njihova značenja samostalno sastavljenim rečenicama.

Imajući u vidu obaveznu pripremljenost svih učenika za ovo vježbanje na koje su navikli, ono zauzima oko 3 do 4 minuta časa.

Odmah poslije završetka treće etape rada učenici se uključuju u sljedeći oblik rada — četvrtu etapu.

U ovoj etapi učenicima se predlaže da parafraziraju (uz obaveznu upotrebu naučenih govornih jedinica) rečenice reprodukovane sa magnetofona, koje čine odlomak teksta uvedenoga na prethodnom času:

1. Аэровокзалы, речные и железнодорожные вокзалы, основные виды вокзалов.
2. Помещения в здании вокзала обычно бывают следующие: камеры хранения багажа, вестибюли, буфеты, почта, туалеты и т.д.
3. Когда к перронам подходит поезд диктор сообщает информации о том какой поезд прибыл, где остановился и сколько времени будет стоять на этой станции.

Reagujući na te rečenice-stimulare učenici, ne ponavljajući, daju svoje varijante parafraze.

Evo primjera kako su učenici parafrazirali treću rečenicu:

1. На вокзале поезда подходят к платформам а диктор даёт сообщения по громкоговорителю.

2. О том, где поезд остановился и сколько времени будет стоять на вокзале, сообщает диктор.

3. К перронам подходят поезда и диктор сообщает какой поезд прибыл. Itd.

Treba obratiti pažnju na to da razlike u datim varijantama parafraza ne odudaraju od osnovnog zahtjeva da se obavezno ponavljaju u njima naučene leksičke jedinice.

Ovo potpomaže utvrđivanju u govoru učenika uvedenih leksičkih jedinica sa određenim ciljem. Naravno, praktično značenje parafraziranja izlazi iz okvira ove teme. Takav oblik rada veoma raznovrsno omogućava razvijanje navika govora učenika, primoravajući ih da stalno budu aktivni i popunjavaju svoj jezički fond.

Kao efikasan vid vježbi, koje stimulišu brzo reagovanje, mogu se upotrijebiti snimci početne fraze, sa zadatkom da se završe. Kod dobro pripremljenih grupa zapisujemo na traku početak rečenice, s kratkim pauzama, i učenici brzo završavaju rečenicu da bi uspjeli da reaguju na sljedeći zapis.

Učenicima se, radi utvrđivanja, može dati zadatak da otkriju smisao poslovice ili izreke (date na stranom jeziku), ili završe dijalog.

U našem slučaju to bi mogli biti ovi dijalozi:

— Здравствуй. Куда так торопишься?

— Привет. Спешу на вокзал. Завтра я уезжаю в Сараево.

— Но у тебя ещё много времени.

— Да, но у меня нет билета. Я хочу купить билет в кассе предварительной продажи.

* * *

— Ты уже узнал расписание поездов?

— Да. Я всё узнал в справочном бюро. Скорый поезд в Сплит отходит через три часа. У нас ещё свободное время.

— Тогда мы сдадим вещи в камеру хранения и пойдём в город.

Rad sa dijalozima uspješno se provodi u svim razredima. Na traku se zapisuje početak dijaloga i prekida se poslije zadatog pitanja koje traži od učenika proširen, nepripremljen odgovor.

Dobri rezultati postižu se i upotrebom, u kombinaciji, tablica, sličica, serije slika i ploča koje sadrže materijal za slušanje, pitanja prema sadržaju materijala, vježbe sa pauzama, itd., ali se pri tome mora voditi računa o sposobnosti pojedinih učenika u grupama, o njihovom individualnom ritmu rada.